

3. Зуб В. Бібліотечні втрати та шляхи їх мінімізації: документознавчий аспект. *Бібліотечний вісник*. 2013. № 1. С. 36-45.
4. Кравчук Н. Політика зберігання фондів наукової бібліотеки як засіб якісного інформаційного забезпечення науки та освіти. *Бібліотечний форум України*. 2011. №1. С. 26-27.
5. Петракова К. Інвентаризуємо бібліотечні фонди. *Головбух: Бюджет*. 2012. №38. С. 18-19.
6. Петренко Н. Інвентаризація бібліотечного фонду Донецької ОУНБ із застосуванням автоматизованої технології. *Бібліотечна планета*. 2012. №4. С. 15-16.
7. Столяров Ю.Н. Защита библиотечного фонда : учеб. пособ. Москва : ФАИР-ПРЕСС, 2006. 503 с.

The article considers the normative and legal provision of storage conditions for library funds in Ukraine. It also reveals an integrated approach to the system of preservation of the document resource of higher educational institutions on the example of the Scientific Library of the Khmelnytskyi National University.

Key words: Library, Library funds, Digitization, Preservation and Restoration of library funds.

Отримано: 21.05.2018

УДК 025.4.02:025.45УДК]:027.7:378.4(477.63-21)КДПУ

Л. В. Головка, Г. П. Ростальна, м. Кривий Ріг

ВПРОВАДЖЕННЯ УДК У РОБОТУ БІБЛІОТЕКИ КРИВОРІЗЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (з досвіду роботи бібліотеки)

У статті розкрито зміст поняття УДК, методик роботи з переіндексування документів надана характеристика знаків, які можна використовувати при індексуванні, висвітлюється досвід запровадження Універсальної десятикової класифікації (УДК) у практику роботи бібліотеки Криворізького державного університету.

Ключові слова: індексування документів, Універсальна десяткова класифікація (УДК), бібліотека Криворізького державного педагогічного університету, методика індексування, визначники, знаки, що використовуються в УДК, каталоги.

Актуальність теми зумовлена динамікою подій, що відбуваються в українському бібліотечному суспільстві, а саме відмовою від використання бібліотечно-бібліографічної класифікації і переходом бібліотек на систематизацію документів за Універсальною десятиковою класифікацією та відсутністю знань і практики роботи з УДК. Хоча УДК й не нова в Україні, не всі бібліотеки використовували її в роботі. Тому виникла низка питань, щодо впровадження її в роботу, а саме проблема пересистематизації документів у бібліотеці КДПУ.

Мета статті: обґрунтувати актуальність впровадження Універсальної десятикової класифікації в роботу бібліотеки Криворізького державного педагогічного університету, її ефективне функціонування, окреслити аспекти роботи з проблемними питаннями та продовжити роботу з переіндексування документів.

Об'єкт даної публікації. Універсальна десяткова класифікація.

Предмет публікації. Практичний досвід бібліотеки з впровадження УДК.

Бібліотека Криворізького державного педагогічного університету є одним із важливих структурних підрозділів університету, а також платформою

для реалізації сучасних освітніх послуг. Використання новітніх підходів, зміни технологій в роботі бібліотеки по-новому створюють власний бібліотечний інформаційний простір. Інформаційні ресурси – головний осередок координованого діалогу між бібліотекою і користувачем.

У 2017 році у вітчизняній бібліотечній практиці відбулася видатна подія: уряд ухвалив постанову Кабінету Міністрів України від 22.03.2017 р. №177 «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації». Відповідальною за методичне забезпечення впровадження Універсальної десяткової класифікації визначено державну наукову установу «Книжкова палата України імені Івана Федорова». На виконання цієї постанови Міністерство освіти і науки України видало наказ №929 від 26.06.2017 р. «Про впровадження Універсальної десяткової класифікації в практику роботи бібліотек». Згідно наказу, бібліотеки навчальних закладів повинні були протягом 2017 року перейти на систематизацію документів за УДК [3].

«Особливе значення для наукових робіт має їхнє оприлюднення та забезпечення можливості безперешкодного віднайдення інформації про них у бібліографічних пошукових системах. Незамінним пошуковим засобом у цьому процесі є класифікаційний індекс УДК, який містить у закодованому вигляді відомості про приналежність наукової роботи до конкретної галузі наук. УДК використовують понад 130 країн світу, тому індекс забезпечує ідентифікацію видань України в міжнародних бібліографічних базах даних. Саме тому таке велике значення має правильність його визначення. Використання Україною Універсальної десяткової класифікації забезпечує сумісність бібліографічних баз даних нашої країни з базами інших країн і її входження таким чином у міжнародну спільноту» [4].

Окремі аспекти з питань класифікації досліджували М. Ахвердова [1], А. Городніченко [6], Т. Лугова [6], Ю. Меженко [5], О. Сербін [9], Н. Чунакова [1].

«Індексування – вид аналітико-синтетичного опрацювання документа, процес переведення змісту документа з природної на інформаційно-пошукову мову, в результаті чого створюється пошуковий образ документа і пошуковий образ запити. Сутність індексування – передати зміст документа у вигляді коротких закодованих повідомлень, щоб забезпечити їх подальший інформаційний пошук» [4].

Виконуючи Постанову Кабінету Міністрів України та наказ Міністерства освіти і науки України, бібліотека Криворізького педагогічного університету розробила комплекс заходів щодо впровадження УДК. Як зазначив О.О. Сербін, голова Міжвідомчої Комісії з питань упровадження Універсальної десяткової класифікації в Україні, «у вищезгаданій Постанові мова йде не про рекласифікацію фондів, а про впровадження УДК». Кожна бібліотека сама повинна визначати свою роботу у цьому напрямі [9].

З приводу такої новачки, ми хочемо поділитися власним досвідом роботи з УДК, яким користуємось у своїй бібліотеці, яка існує з 1930 року як книгозбірня Криворізького педагогічного інституту, а з 1933 року книгозбірня отримала статус бібліотеки вищого навчального педагогічного закладу.

Фахівці бібліотеки Криворізького державного педагогічного університету використовують як паперові, так і електронні варіанти україномовних таблиць УДК.

Враховуючи профіль нашого університету, в бібліотеці КДПУ була проведена певна підготовча робота щодо вивчення вивчення спеціальної термінології та визначенню її відповідності індексам УДК, проводилися консультації з філософами, лінгвістами, істориками.

Упровадження УДК в роботу нашої бібліотеки полягає в тому, що ми активно працюємо над пересистематизацією документів, згідно нового видання таблиць УДК.

Підготовча робота:

Ознайомлення та вивчення таблиць.

Поки що ми користуємось таблицями УДК зі змінами та доповненнями станом на 2006 рік та електронним виданням на CD-ROM 2010 рік. УДК 2017 року видання, зі змінами та доповненнями 2007–2011 рр. треба придбати. Це дасть нам змогу детально підготуватись до впровадження систематизації по-новому.

Вивчення методики індексування документів.

Необхідно вивчати та дотримуватися встановлених правил методики індексування згідно встановлених рішень Книжкової палати України імені Івана Федорова та розробити свої методичні рекомендації відповідно до профілю вузу.

Ведення картотеки методичних рішень для понять які є відсутніми в УДК.

У таблицях УДК є деякі готові методичні рішення, які можна використовувати, однак практика доводить, що має бути створена власна картотека методичних рішень відповідно до фонду бібліотеки і вона у нас є.

Створення АПП з новими індексами.

Оновлювати, редагувати та упорядкувати рубрики та підрубрики в Алфавітно-предметному покажчику (АПП) згідно з новими таблицями УДК. Створити АПП прізвищ авторів світової художньої літератури з визначником країни та індексом УДК.

Розробка технології пересистематизації.

Створити робочі таблиці згідно профілю нашого вузу.

Заміна шифрів у інформаційно-пошуковій системі (ІПС): електронний каталог, довідково-бібліографічний апарат (ДБА) бібліотеки.

Щодо цього етапу, то процес переходу на УДК збігся з придбанням нової автоматизованої бібліотечної системи «УФД/Бібліотека» у 2007 році, завдяки чому ми маємо змогу створювати електронний каталог із новими індексами й друкованими каталожними картками. У формі «Біопис документа» електронного каталогу ми заповнюємо поля «Індекс УДК», «Теми УДК».

Одним із довготривалих та складних процесів є переведення на УДК алфавітного та систематичного каталогів. У цьому випадку поетапно переіндексовуємо окремі відділи каталогу і поєднуємо з новим рядом у єдиний з наступною пересистематизацією карток та оновленням нових роздільників. У таких відділах, як «Бібліотекознавство та бібліографія», «Філософія», «Релігія» «Педагогіка», «Історія» на каталожних картках проставлені нові індекси.

Правила розстановки фонду в основному книгосховищі за новим виданням УДК.

Технологія переходу документних ресурсів на нову класифікацію передбачає такі процеси:

- розставлення нових надходжень;
- перекласифікація усіх книг, що зберігаються у фонді, перегрупування фонду;
- перевірка правильності розставлення.

Оформлення нових полицних роздільників.

При переході зі старих таблиць УДК на нові, як виявилось, виникли свої труднощі. В першу чергу визначились, які розділи УДК розкривають фонд саме нашої бібліотеки. Відділ 37 «Освіта. Виховання. Навчання. Дозвілля» в УДК вивчали детально.

Майже рік перекласифікували кожен документ 371 відділу «Педагогіка», який тепер не існує згідно з новими таблицями УДК. Брали кож-

ну книжку з відділу, визначали індекс УДК, звертали увагу на індекс на звороті титульного листа, але обов'язково звіряли його з класифікацією, бо інколи він може бути помилковим, так само, як і авторський знак, який потрібно звіряти з авторськими таблицями Л. В. Хавкіної.

Методика викладання предмету, яка раніше індексувалась у предмет з визначником (07), наприклад: методика викладання математики **51(07)** отримає індекс педагогіки:

373.3.016:51, якщо це початкова школа;

373.5.016:51, якщо це середня школа;

378.016:51, якщо це вища школа.

Для об'єднання індексів двох понять (предметів, тем), взаємопов'язаних за суттю, використовуємо знак відношення (двокрапка).

Наприклад:

37:1 синергетика в освіті. Розкладаємо на фасети (**37** – освіта; **1** – філософія);

37.015.3:17.022.1 педагогіка толерантності (**37.015.3** – педагогічна психологія; **17.022.1** – моральні цінності);

37.0:81'243 іншомовна освіта (**37.0** – основні види та принципи освіти; **81'243** іноземна мова);

37.0:316.774 медіаосвіта ((**37.0** – основні види та принципи освіти; **316.774** – засоби інформації);

37.015:551.58 Педагогічна кліматологія (**37.015** – окремі педагогічні науки; **551.58** кліматологія).

Для об'єднання як основних індексів, так і в межах одного типу визначників використовуємо знак присудження + (плюс), що означає наявність у документі двох і більше незалежних одна від одної тем.

Наприклад:

Педагогіка та наука **37+001**; Педагогіка та психологія **37+159.9**;

Для групування складної комбінації індексів УДК з метою чіткішого позначення зв'язку між ними використовуємо квадратні дужки [...]

Наприклад:

37.015.31:7]:39(477) Музично-естетичне виховання учнів засобами українського музичного фольклору.

378:[37.011.3-051:664] Підготовка майбутнього інженера–педагога в галузі харчових технологій.

Для зручнішого індексування та спрощення пошуку перевагу надаємо саме фасетній класифікації, оскільки вона має ширші можливості для знаходження інформації як у друкованому каталозі, так і в «онлайн-середовищі» [2].

Відділ 4 – «Мовознавство», пересистематизували на **8** «Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство» та **811** «Мови природні та штучні».

Наприклад:

811.111 англійська мова; **811.112.2** німецька мова;

811.161.1 російська мова; **811.161.2** українська мова.

Художня література, індекси якої за старим виданням УДК були: **У1, У2, Р1, Р2, П, С, А**, на сьогоднішній день переіндексована. Самостійно розробили робочу таблицю щодо визначників літератур усіх країн, література яких є у фонді нашої бібліотеки та картотеку персоналій (авторів творів), до якої країни вони належать (*Додаток 1*), (*Додаток 2*).

Наприклад:

P1 та **P2** – **821.161.1**;

У1 та **У2** – **821.161.2**;

И – **821.111** (англійська література);

821.111(73) (американська література);

821.112.2 (німецька література);

С – **821.161.3** (білоруська література);

821.135.2 (молдавська література);

А – **821.14'02** (антична література Греції);

821'02 (антична література, класичний період);

821'01 (література стародавнього періоду);

821'04 (література середньовічного періоду).

Так як у нас педагогічна бібліотека з великою кількістю словників, довідників, підручників, то при індексуванні обов'язково користуємося такими визначниками.

Визначники форми:

(03) – словник;

(031) – довідник;

(043.3) – автореферати, дисертації;

(075.3) – шкільні підручники;

(075.4) – посібники для абітурієнтів;

(075.8) – підручники для вузів;

(076.5) – практикуми;

(091) – виклад матеріалу строго в історичному аспекті

(092) – виклад матеріалу у вигляді біографії

Визначники місця:

(477) – Україна;

(4) – Європа;

(5) – Азія.

Визначники часу: їх застосовують для створення підрозділів за хронологічним принципом. Для позначення періоду часу вказуються роки початку і кінця періоду через навскісну риску.

Наприклад:

«**04/14**» період з V по XV століття;

«**1941/1945**» період з 1941 по 1945 рік.

«Загальні визначники мови, форми, місця, народів та часу не використовуємо як самостійні індекси» [8].

Досить складний інтелектуальний процес – індексування робіт науковців, авторефератів та дисертацій, «який потребує володіння спеціальними вміннями та навиками роботи з таблицями УДК. Окрім спеціальної освіти, бібліограф повинен мати широкий кругозір, володіти універсальними знаннями і вміти застосовувати їх на практиці» [10].

Коли до нас звертаються викладачі, аспіранти зі своїми статтями, авторефератами, дисертаціями, ми переглядаємо текст, знайомимося зі змістом тексту, актуальністю, ключовими словами, за необхідності звертаємось до списку використаних джерел. Переосмисливши отриману інформацію, визначаємо індекс УДК, використовуючи основні розділи таблиць, загальні та спеці-

альні визначники, поєднуючи індекси в певній послідовності, використовуючи спеціальні знаки з'єднання (крапки, дужки, дефіс, лапки тощо).

Наприклад:

378:[37.011.3-051:004] Концептуальні основи формування професійного розвитку майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій (**378** – вища освіта; **37.011.3-051:004** – майбутній фахівець у галузі інформаційних технологій);

373.3.016:811.161.2 Формування читацької активності на уроках літературного читання в 3 класі (методика викладання української мови в початкових класах);

378.147:[37.011.3-052:80] Роль засобів візуалізації у самостійній роботі студента-філолога (**378.147** – Методи викладання. Форми навчання; **37.011.3-052:80** – майбутній філолог);

37.011.3-051(477+438)(043.3) – Тенденції розвитку особистісної педагогічної культури вчителя в Україні і Польщі: порівняльний аналіз;

373.3:796.015.132«1947/1991»(043.3) – Організаційно-педагогічні засади фізичної підготовки молодших школярів (1947-1991 рр.);

37.091.12.011.3-051:004]:376.36(043.3) – Розвиток професійної мобільності викладачів інформатики у системі науково-методичної роботи коледжів.

Отже, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №177 від 22 березня 2017 р «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації» всі бібліотеки України, починаючи з 2017 року, повинні перейти на систематизацію документів за Універсальною десятковою класифікацією.

УДК єдина, україномовна класифікаційна система у сучасному систематизаційному просторі. Фактично, можна констатувати, що перехід на нову класифікаційну систему має великі перспективи. УДК сприяє поліпшенню класифікації документів та спрощенню їхнього пошуку в міжнародних бібліографічних системах. Нова класифікація дає змогу якнайкраще розкрити фонд бібліотеки. Досвід комбінування індексів набувається роками.

Ці процеси потребують доволі високого професійного рівня фахівців у галузі бібліотечної справи.

Список використаних джерел:

1. Ахвердова М., Чунакова Н. Універсальна десяткова класифікація. Підготовка другого видання. *Вісник Книжкової палати*. 2008. № 1. С. 20-23.
2. Ахвердова М. Фасети та розділові знаки, які використовуються в Універсальній десятковій класифікації. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 11. С. 43-45.
3. Добко Т. Впровадження УДК і ББК бібліотеками України: історичні паралелі і реалії сьогодення. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 2(244). С. 10-23.
4. Збанацька О.М. Індекссування. Українська бібліотечна енциклопедія. Київ : НПБ України, 2014. URL: <http://ube.nplu.org/article/Індекссування> (дата звернення: 08.04.2018).
5. Лугова Т.А., Городніченко А.В. Особливості алгоритму присвоєння документам індексу УДК в умовах інформатизації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2016. №2. С. 57-64.
6. Меженко Ю. Міжнародна десятична бібліографічна класифікація: скороч. табл. з абетк. покажч. і поясн. текстом. Київ : Голов. Кн. палата, 1919. 92 с.
7. Методичні рекомендації щодо визначення класифікаційних індексів УДК для авторефератів дисертацій / Книжна палата України. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 11. С. 21-22.
8. Муравйова В., Набхан Ю. Загальні та спеціальні визначники: їх застосування. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 2. С. 5-6.
9. Сербін О. УДК українською мовою: історичні аспекти створення та аналітичний огляд структури. *Бібліотечний вісник*. 2008. № 5. С. 10-16.

10. Універсальна десяткова класифікація (УДК) : допоміжні та основні таблиці (станом на 2011 р.) / підгот. вид. М.Й. Ахвердова ; Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова». Київ : Кн. палата України ім. Федорова ; Вид-во Ліра-Київ, 2017. 1096 с.

Додаток 1

Індекси літератур різних країн

АБХАЗЬКА	821.161.1(479.224)
АВАРСЬКА	821.351.12
АВСТРАЛІЙСЬКА	821.72
АВСТРІЙСЬКА	821.112.2(436)
АДИГЕЙСЬКА	821.161.1(470.621)
АЗЕРБАЙДЖАНСЬКА	821.512.162
АЛБАНСЬКА	821.18(496.5)
АМЕРИКАНСЬКА	821.111(73)
АНГЛІЙСЬКА	821.111
АНГЛОСАКСОНСЬКА	821.111'01
АРАБСЬКА	821.411.21
АРГЕНТИНСЬКА	821.134.2(82)
АСІРІЙСЬКА	821.411.112
АФГАНСЬКА	821.221.31
АФРИКАНСЬКА	821.41/45(6)
БАШКИРСЬКА	821.161.1(470.57)
БЕЛЬГІЙСЬКА	821.133.1(493)
БІЛОРУСЬКА	821.161.3
БІРМАНСЬКА	821.584.21(591)
БОЛГАРСЬКА	821.163.2
БОЛІВІЙСЬКА	821.134.2(84)
БРАЗИЛЬСЬКА	821.134.3(81)
БУРЯТСЬКА	821.161.1(571.54)

Додаток 2

Картотека персоналій (авторів творів), країна, індекс УДК (прізвища авторів в картотеці розставлені в алфавітному порядку)

Аббас Х. **821.21** (Індія)

Абе Кобо **821.521** (Японія)

Авелін К. **821.133.1** (Франція) та інші

The article considers the essence of notion of UDC, directions for work on reindexing, which can be used for indexing, UDC indexing technique, characterization of signs that can be used for indexing, the experience of introducing the Universal Decimal Classification (UDC) into the practice of the library of Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Key words: indexing of documents, Universal Decimal Classification (UDC), library of Kryvyi Rih State Pedagogical University, indexing technique, determinants, signs used in UDC, catalogs

Отримано: 10.04.2018